INTELLIGENCE INFO

ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 – 8159, Volumul 1, Numărul 2, Decembrie 2022

Biopolitica și geopolitica

Nicolae Sfetcu

Pentru a cita acest articol: Sfetcu, Nicolae (2022), Biopolitica și geopolitica, *Intelligence Info*, **1**:2, 109-120, DOI: 10.58679/II51026, https://www.intelligenceinfo.org/biopolitica-si-geopolitica/

Publicat online: 05.09.2022

Biopolitica și geopolitica

Nicolae Sfetcu

Rezumat

Bioputerea face referire la practica statelor naționale moderne prin o explozie de numeroase și diverse tehnici pentru realizarea subjugării corpurilor și controlul populațiilor. Foucault a folosit termenul pentru a se referi în mod specific la practicile de sănătate publică, printre alte mecanisme de reglementare. Biopolitica este un concept care ia în considerare administrarea vieții și a populațiilor unei regiuni guvernate. Biopolitica produce o societate disciplinară generalizată și controale de reglementare prin biopolitica populației. Incluziunea biopolitică produce efecte geopolitice, prin politicile de grijă față de propria etnie, creând motivațiile pentru încorporarea unor teritorii separatiste. Discursurile biopolitice și geopolitice se întăresc și se susțin reciproc, și se pot condiționa reciproc. Studiul acestor corelări ne poate ajuta să înțelegem mai bine motivul acțiunilor.

Cuvinte cheie: biopolitica, geopolitica, bioputerea

Abstract

Biopower refers to the practice of modern nation-states through an explosion of numerous and diverse techniques for achieving the subjugation of bodies and the control of populations. Foucault used the term to refer specifically to public health practices, among other regulatory mechanisms. Biopolitics is a concept that takes into account the management of the life and populations of a governed region. Biopolitics produces a generalized disciplinary society and regulatory controls through population biopolitics. Biopolitical inclusion produces geopolitical effects, through the policies of caring for one's own ethnicity, creating the motivations for the incorporation of separatist territories. Biopolitical and geopolitical discourses reinforce and support each other, and can condition each other. Studying these correlations can help us better understand the reason for actions.

Keywords: biopolitics, geopolitics, biopower

INTELLIGENCE INFO, Vol. 1, Nr. 2, Decembrie 2022, pp. 109-120
ISSN 2821 - 8159, ISSN – L 2821 - 8159
URL: https://www.intelligenceinfo.org/biopolitica-si-geopolitica/

Bioputerea este un termen creat de Michel Foucault, cu referire la practica statelor naționale moderne prin „o explozie de numeroase și diverse tehnici pentru realizarea subjugării corpurilor și controlul populațiilor" (Foucault 1990, 140) Foucault a folosit termenul pentru a se referi în mod specific la practicile de sănătate publică, printre alte mecanisme de reglementare. Prin bioputere se controlează oamenii în grupuri mari, printr-o *anatomo-politică a corpului uman* și *biopolitici ale populației* prin instituții sociale de disciplină. Puterea se codifică atât în practicile sociale, cât și în comportamentul uman, întrucât subiectul uman acceptă treptat reglementări și așteptări subtile ale ordinii sociale, (Policante 2010) „o explozie de numeroase și diverse tehnici pentru realizarea subjugării corpurilor și controlul populațiilor": (Foucault 1990, 140)

> ”Prin aceasta mă refer la o serie de fenomene care mi se par destul de importante, și anume ansamblul de mecanisme prin care trăsăturile biologice de bază ale speciei umane au devenit obiectul unei strategii politice, a unei strategii generale a puterii sau, cu alte cuvinte, cum, începând cu secolul al XVIII-lea, societățile occidentale moderne au luat în considerare faptul biologic fundamental că ființele umane sunt o specie. Aceasta este ceea ce am numit bioputere." (Foucault et al. 2009, 1)

Un mod specific de aplicare a bioputerii este cel numit de Foucault „masificare", (Foucault et al. 2009, 55–86) care apelează la aparaturi și echipamente științifice. Această *anatomo-biopolitică* a vieții umane se corelează cu noile cunoștințe ale științei și tehnologiei sub masca unei

democrații liberale, unde viața în sine devine o strategie politică deliberată și ci o problemă economică, politică și științifică, la care se cuplează statul național. (Foucault et al. 2009)

Foucault susține că, deși scopul declarat al bioputerii este maximizarea vieții, ea are și o parte întunecată: când miza este viața în sine, orice poate fi justificat de către stat, putând astfel de elimine fără probleme grupurile identificate ca amenințare la existența vieții națiunii sau a umanității. (Foucault 1990, 137)

Foucault atrage atenția asupra a ceea ce el numește proiectul politic și social major, și anume ”*milieu intérieur*” (mediul din interior), ca suport al adevărurilor proferate de autorități. În versiunea modernă, guvernul este prezentată astfel populației în mass-media ca *modicum* al eficienței, al optimizării fiscale, al responsabilității politice și al rigurozității, formându-se un discurs public al solidarității guvernamentale și al consensului social. (Foucault et al. 2009, 283)

Biopolitica este un concept care ia în considerare administrarea vieții și a populațiilor unei regiuni guvernate. Conform lui Foucault, biopolitica este „asigurarea, susținerea și înmulțirea vieții, punerea vieții în ordine”. (Foucault 1990) În științele politice, termenul are două sensuri diferite: unul poststructuralist identic cu sensul atribuit de Michel Foucault (denotând puterea socială și politică asupra vieții), și un altul care se referă la studii de biologie și științele politice. (Liesen și Walsh 2011)

Foucault vorbește de un stil de guvernare care reglementează populațiile prin „bioputere” în toate aspectele vieții umane. (Foucault et al. 2009, 1) (Pellam 2015, 43) consideră biopolitica drept un cadru conceptual și operativ pentru dezvoltarea societății, promovând *bios* ca temă centrală în toate formele de viață. (Tolba 2001, 1027)

Biopolitica produce o societate disciplinară generalizată (Foucault et al. 2009, 377–78) și controale de reglementare prin *biopolitica populației*". (Foucault et al. 2009, 378, 397) Foucault afirmă că științele umaniste, în special științele medicale, au dus la apariția *anatomo-politicii corpului uman*, o biopolitică și bio-istorie a omului.

Biopolitica în varianta lui Foucault se referă la intersecția dintre putere (politică, economică, judiciară etc.) și autonomia corporală a individului. (Schirato, Danaher, și Webb 2012, 90) În studiile colonialismului, biopolitica este mijlocul prin care o forță colonizatoare folosește puterea politică pentru a regla și controla populația colonizată. (Said 1979, 113) Mercantilismul a permis de multe ori inclusiv o abordare biopolitică a foametei, existând multiple exemple istorice în acest sens.

Conceptul de biopolitică al lui Foucault este derivat din propriul concept de bioputere și extinderea puterii de stat asupra corpurilor fizice și politice ale unei populații. (Lemke, Casper, și Moore 2011) Biopolitica acționează ca un aparat de control exercitat asupra unei populații în ansamblu. (Foucault 2003, 242)

Conform lui (Makarychev și Yatsyk 2017), geopolitica și bioputerea sunt două strategii aparent diferite, dar de cele mai multe ori sunt puternic corelate, în special în cazul unor puteri regionale, cu zone conceptuală de intersecție: „nu există o geopolitică să nu implice o biopolitică corelată, și nici o biopolitică fără geopolitica ei corespunzătoare”. (Dillon și Lobo-Guerrero 2008, 276) Ambele sunt filozofii publice” (Jørgensen 2015, 6–7) care „produc obiecte și în special subiecte”. (Banta 2013, 382) Discursurile biopolitice și geopolitice se întăresc și se susțin reciproc, și se pot condiționa reciproc. (Singer și Weir 2006, 450) Studiul acestor corelări ne poate „ajuta să înțelegem mai bine motivul pentru acțiune”, (Jørgensen 2015, 10) și deci pot fi văzute ca strategii de politică cu implicații practice. (Makarychev și Yatsyk 2017)

Giorgio Agamben este un foarte cunoscut filozof italian, care investighează conceptele de stare de excepție, forma de viață (împrumutată de la Ludwig Wittgenstein) și *homo sacer*. Conceptul de biopolitică (pornit din opera lui Michel Foucault) se regăsește în multe dintre scrierile sale.

Agamben afirmă că ceea ce se manifestă în această pandemie este tendința crescândă de a folosi starea de excepție ca o paradigmă normală de guvernare, prin o militarizare a acelor zone în care există persoane dovedite a fi infectate. O astfel de formulă va permite guvernului să extindă rapid starea de excepție la toate regiunile. El enumeră o serie de limitări grave ale libertății impuse prin restricțiile din pandemie. Aceste restricții ar fi disproporționate față de amenințarea reală. Odată epuizat terorismul ca o justificare a unor măsuri excepționale, ”epidemiile ar putea oferi pretextul ideal pentru lărgirea acestor măsuri, dincolo de orice limitare.” (Agamben 2020d) Astfel, ”într-un cerc pervers vicios, limitarea libertății impuse de guverne este acceptată în numele unei dorințe de siguranță, care a fost creată de aceleași guverne care acum intervin pentru a o satisface.” (Agamben 2020a)

Agamben remarcă faptul că ”mass-media și autoritățile fac tot posibilul pentru a crea un climat de panică, provocând astfel o adevărată stare excepțională , cu limitări severe la mișcare și suspendarea vieții zilnice și a activităților de muncă pentru regiuni întregi” :

> ”Fata de masurile de urgenta frenetice, iraționale si complet nefondate, adoptate împotriva unei presupuse epidemii... de ce mass-media și autoritățile fac tot posibilul pentru a răspândi o stare de panică, provocând astfel o stare autentică de excepție, cu limitări grave la mișcare și suspendarea vieții zilnice în regiuni întregi?” (Agamben 2020c)

Ulterior, Agamben revine cu unele clarificări, (Kotsko 2020a) introducând în discuție conceptul de ”viața goală”: ”Primul lucru pe care l-a arătat clar valul de panică, care a paralizat țara, este că societatea noastră nu mai crede în altceva decât în viața goală.” Oamenii

> ”sunt pregătiți să sacrifice practic orice - condiții normale de viață, relații sociale, muncă, chiar prietenii și credințe religioase sau politice - pentru a evita pericolul de îmbolnăvire. Viața goală și teama de a o pierde nu sunt ceva care să aducă oamenii și femeile laolaltă, ci ceva care îi orbesc și îi separă. ... Morții - morții noștri - nu au dreptul la înmormântare, și nu este clar ce se întâmplă cu cadavrele celor dragi... Ce vor deveni relațiile umane într-o țară care va fi obișnuită să trăiască în acest fel pentru cine știe cât timp? Și ce este o societate fără altă valoare decât supraviețuirea?”

> ”Oamenii s-au obișnuit atât de mult să trăiască în condiții de criză permanentă și de urgență încât nu par să observe că viața lor a fost redusă la o stare pur biologică, una care a pierdut nu doar orice dimensiune socială și politică, ci chiar orice compasiune și emoție. O societate care trăiește într-o stare permanentă de urgență nu poate fi una gratuită. Trăim efectiv într-o societate care a sacrificat libertatea așa-numitelor „motive de securitate” și, în consecință, s-a condamnat să trăiască într-o stare permanentă de frică și nesiguranță.” (Kotsko 2020a)

Confom lui Agamben, am ajuns să vorbim despre virus în termeni de război. Un război împotriva unui dușman invizibil. ”Inamicul nu este undeva afară, el este în noi.”

Adepții biopoliticii lui Michel Foucault susțin că aceasta este un nou concept instrumental în „reconceptualizarea limitelor puterii suverane: nu ca granițe teritoriale fixe la marginea exterioară a statului teritorial, ci infuzat prin corpuri și difuzat în societăți și în viața de zi cu zi”. (Vaughan-Williams 2009, 9)

În Rusia, geopolitica implică „politica echilibrului de putere și a sferelor de influență”, (Morozova 2009, 672) o „filozofie publică” la care a aderat și Ungaria. (Ágh 2010)

Biopolitica poate redefini discursiv teritorialitatea, pe baza unor motivații de sănătate și bunăstare a populației (pașapoarte, migrație, etc.). (Artman 2013, 694) Astfel politicile față de regiunile separatiste din Ucraina (Crimeea, Donbas) sunt din ce în ce mai impregnate de raționamente biopolitice.

Conform lui (Rosenow 2009, 512), „există o legătură creată între suveranitate și biopolitică care se stabilește prin presupusa necesitate a acțiunii suverane pe baze biopolitice”, motivând astfel acțiunile geopolitice expansioniste. În concepția lui Rajaram:

„politica teritorială este biopolitică... Teritorialitatea suverană pură este contaminată de la bun început de amprenta celuilalt pe care l-ar exclude... Fațeta fundamentală a suveranității teritoriale este o concepție sufocantă despre ființa umană și relațiile sale cu ceilalți.” (Rajaram 2004, 205)

În *O întrebare*, Giorgio Agamben revine (Kotsko 2020b) cu o abordare a „distanțării sociale” ca noul principiu de organizare al societății, decretând că ”o normă care afirmă că trebuie să renunțăm la bine pentru a salva binele este la fel de falsă și contradictorie ca și cea care, pentru a proteja libertatea, ne ordonă să renunțăm la libertate.”

În *Noi reflecții*, Agamben, (Dean 2020) declară că, odată cu această izolare forțată, trăim un nou totalitarism. Este întotdeauna periculos să încredințezi medicilor și oamenilor de știință decizii care sunt în cele din urmă etice și politice.

În *Medicina ca religie*, Giorgio Agamben: afirmă (Agamben 2020b) că în Occidentul modern coexistă trei mari sisteme de credință: creștinismul, capitalismul și știința, care se intersectează uneori. Noutatea constă în faptul că între știință și celelalte două credințe s-a declanșat, fără să observăm, un conflict subteran și implacabil, cu rezultate de succes pentru știință. În cadrul științei, medicina ocupă un loc special, fiind caracterizată de

- nu are nevoie de o dogmatică specială, ci se limitează la împrumutarea conceptelor sale fundamentale din biologie - există un zeu sau principiu malign, și anume boala, ai cărui agenți specifici sunt bacterii și viruși, și un zeu sau principiu binefăcător care nu este sănătatea, ci recuperarea, ai cărei agenți cultici sunt medicamentele și terapiile
- fenomenul a devenit permanent și omniprezent - nu mai este vorba de a lua medicamente, vizite la medic sau unei intervenții chirurgicale: întreaga viață trebuie să ne închinăm clipă de clipă acestui cult, întrucât inamicul, virusul, este întotdeauna prezent și trebuie combătut neîncetat
- practica cultului nu mai este gratuită și voluntară - devine obligatorie din punct de vedere normativ
- religia medicală a preluat fără rezerve din creștinism urgența eshatologică - religia medicală îmbină criza perpetuă a capitalismului cu ideea creștină a unui timp de sfârșit
- ca și capitalismul și spre deosebire de creștinism, religia medicală nu oferă perspectiva mântuirii și răscumpărării - recuperarea este doar provizorie, întrucât Dumnezeul cel rău, virusul, nu poate fi eliminat odată pentru totdeauna

”Filosofii trebuie să intre din nou în conflict cu religia, care nu mai este creștinismul, ci știința, sau acea parte a acesteia care și-a asumat forma unei religii.” (Agamben 2020b)

Patrick Zylberman a descris în 2013 procesul prin care securitatea sănătății devine o parte esențială a strategiilor politice de stat și internaționale, (Flahault et al. 2016) prin crearea unui fel de „teroare a sănătății” ca instrument pentru guvernare. Zylberman arată că aparatul folosit de OMS a fost articulat în trei puncte: 1) construirea, pe baza unui posibil risc, a unui scenariu fictiv

care să permită guvernarea unei situații extreme ; 2) adoptarea logicii celui mai rău scenariu ca regim de raționalitate politică; 3) organizarea tuturor cetățenilor într-un mod care întărește instituțiile guvernamentale, prin care obligațiile impuse sunt prezentate ca dovezi ale altruismului și cetățeanul nu mai are dreptul la sănătate ci este obligat din punct de vedere juridic să fie sănătos (biosecuritate).

Agamben consideră, în *Biosecuritate și politică*, (Agamben 2020a) că situația de urgență poate permite proiectarea unei paradigme de guvernanță a cărei eficacitate va depăși orice formă normală de guvernare. Astfel, biosecuritatea s-a arătat deja capabilă să determine încetarea absolută a tuturor activităților politice și a tuturor relațiilor sociale ca forma maximă de participare civică.

> ”În discuție este o întreagă concepție a destinelor societății umane dintr-o perspectivă care, în multe privințe, pare să fi adoptat ideea apocaliptică a sfârșitului lumii din religiile care sunt acum la apusul lor. După înlocuirea politicii cu economia, acum, pentru a asigura guvernarea, chiar și aceasta trebuie integrată cu noua paradigmă a biosecurității, în fața căreia va trebui să sacrificăm toate celelalte exigențe. Este legitim să ne întrebăm dacă o astfel de societate poate fi încă definită ca umană sau dacă pierderea relațiilor sensibile, a feței, a prieteniei, a iubirii poate fi cu adevărat compensată printr-o securitate de sănătate abstractă și presupus complet fictivă.” (Agamben 2020a)

Jean-Luc Nancy, în *Excepție virală*, (Nancy 2020) afirmă că Agamben nu reușește să observe că excepția devine într-adevăr regula într-o lume în care interconexiunile tehnice ating o intensitate necunoscută până acum.

Mulți critici ai lui Agamben consideră afirmațiile acestuia ca fiind paranoice și exagerate. (Peters 2020) Astfel, J. L. Nancy răspunde subliniind:

> ”Trebuie să fim atenți să nu atingem ținta greșită: o civilizație întreagă este în discuție, nu există niciun dubiu în acest sens. Există un fel de excepție virală - biologică, informatică, culturală - care este pandemică. Guvernele nu sunt altceva decât executorii sumbri, iar punerea lor în discuție pare mai degrabă o manevră diversionistă decât o reflecție politică.” (Nancy 2020)

Referitor la afirmațiile lui Agamben, Slavoj ŽiŽek se întreabă (Žižek 2020) de ce ar fi puterea de stat interesată să promoveze o astfel de panică, generatoare de neîncredere în puterea de stat și care perturbă economia ? Măsurile în cazul unei epidemii nu ar trebui reduse automat la paradigma obișnuită de supraveghere și control propagată de gânditori precum Foucault. Problema este ca aceste măsuri e posibil să nu fie eficiente, iar ineficiența să fie ascunsă de autoritățile vor manipula și ascunde datele adevărate.

Modelul de biopolitică al Rusiei, dar și a unor autorități din Ungaria, folosește o combinație de argumente biopolitice și geopolitice pentru a susține necesitatea protejării populațiilor de aceeași etnie din teritorii aflate în componența altor state. (Gazeta.ru 2015) Aceste conotații expansioniste accentuează ideea de de unitate post-sovietică în cazul Rusiei, ca bază pentru planurile Rusieie de reintegrare. (Makarychev și Yatsyk 2017) Metafora biopolitică cheie folosită de astfel de state expansioniste este una a ”familiei”, împletită cu viziunea religioasă a lumii ruse în cazul Rusiei. Astfel, argumentele biopolitice pot fi privite ca pietre de temelie pentru crearea identității națiunii respective, prin definirea granițelor pe baze etnice, dincolo de granițele legale ale statului respectiv, pe baza unor strategii incluzive din punct de vedere biopolitic. (Kelly 2010, 10)

Roberto Esposito, în *Vindecat până la sfârșitul amar*, (Esposito 2020) aduce în discuție opoziția puternică a lui Nancy față de paradigma biopoliticii, dar nu se poate nega desfășurarea constantă a biopoliticii. Starea de urgență împinge politica către ”proceduri de excepție care pot, pe termen lung, să submineze echilibrul puterii în favoarea puterii executive”. Dar consideră că riscurile pentru democrație sunt o exagerare. Politica și medicina sunt interconectate de cel puțin trei secole, ceea ce a dus la un proces de medicalizare a politicii și o politizare a medicinei.

John Cassidy (Cassidy 2020) afirmă că ”Este prea devreme pentru a respinge teoria lui Agamben pentru că se poate dovedi corectă mai ales pe măsură ce momentul alegerilor din SUA se apropie îndeaproape: este posibil ca Trump să folosească „starea de urgență” pentru a lua puteri guvernamentale excepționale pentru a declara o amânare pentru un an sau doi.”

Shaj Mohan, în *What Carries Us On*, (Mohan 2020) vorbește despre principiile hipofizicii ale lui Gandhi, conform cărora natura este binele, urmând taxonomia lui Kant a gândirii morale. (Mohan, Dwivedi, și Nancy 2018) În urma unui raționament bazat pe analogii, ajunge la concluzia că teoria „biopoliticii” este ea însăși o specie de hipofizică. Cealaltă parte a hipofizicii, care este determinismul tehnologic. Spre deosebire de acesta, bio-politica și alte teorii ne fac imobili și resemnați ca niște animale care sunt prinse în faruri.

Panagiotis Sotiris (Sotiris 2020) consideră că noțiuni precum biopolitica, „viața goală, sau „starea de excepție”, dezvoltate de Giorgio Agamben și dezbătute de foarte mulți filosofi, sunt un exemplu clar de eșec în a răspunde provocărilor pandemiei. Acesta propune o regândire a biopoliticii, așa cum a fost formulată de Michel Foucault, (Foucault 1990, 139–40) propunând o ”biopolitică democratică, bazată și pe democratizarea cunoașterii prin accesul crescut la

cunoștințe, care să facă posibile ”procese colective de decizie bazate pe cunoaștere și înțelegere și nu doar pe autoritatea experților.”

Daniele Lorenzini, în *Biopolitica în timpul coronavirusului*, (Lorenzini 2020) propune o înțelegere complet diferită a biopoliticii față de noțiunea lui Michel Foucault. Inventând noțiunea de biopolitică, Foucault a dorit în primul rând să ne conștientizeze trecerea istorică a unui prag, a ceea ce el numește „seuil de modernite biologique” al unei societăți („pragul modernității biologice”). (Foucault 1990, 143) Astfel, ”societatea noastră a depășit un astfel de prag atunci când procesele biologice care caracterizează viața ființelor umane ca specie au devenit o problemă crucială pentru luarea deciziilor politice”. Rămânând în același timp fidel ideii lui Foucault că puterea nu este bună sau rea în sine, ci că este întotdeauna periculoasă.

Conform lui Lorenzini, biopolitica este întotdeauna o politică de vulnerabilitate diferențială, care ”se bazează structural pe stabilirea ierarhiilor în valoarea viețilior, producând și multiplicând vulnerabilitatea ca mijloc de guvernarea oamenilor.” (Lorenzini 2020) În acest sens, Lorenzini afirmă că „eroii medicali” și „lucrătorii din spitale” care „luptă împotriva coronavirusului” merită, cu siguranță, aprecierile noastre, dar sunt ei cu adevărat singurii care „au grijă” de noi? În fond, nu toți lucrătorii merită - și nu exclusiv în aceste circumstanțe „excepționale” - să fie considerați „eroi”? Virusul dezvăluie, în mod flagrant, că ”societatea noastră se bazează structural pe producția neîncetată a vulnerabilității diferențiale și a inegalităților sociale.”

Incluziunea biopolitică produce efecte geopolitice, prin politicile de grijă față de propria etnie, creând motivațiile pentru încorporarea unor teritorii separatiste, după cum o demonstrează Crimeea anexată, încorporarea progresivă a Abhaziei și Osetiei de Sud în Rusia și acțiunile actuale ale Moscovei în Ucraina.

Strategia biopolitică conține și elemente puternice de excludere în funcție de loialitatea față de regimul conducător, sau prin acțiuni de separare etnică, și concepte de puritate rasială.

Aleksandr Dugin a abordat geopolitica Rusiei într-o formă explicit normativă și ideologică, a eurasianismului, menită să deconstruiască hegemonia occidentală. (Makarychev și Yatsyk 2017) Serghei Glaziev are o viziune diferită a eurasianismului geopolitic, pe baza raționamentului pragmatic, care susține că UE privează țările vecine de suveranitatea lor, în timp ce Uniunea Eurasiatică le protejează suveranitatea. (Glaziev 2013)

Discursul Rusiei și a altor state cu tendințe expansioniste, ca protectoare a populațiilor de aceeași etnie din alte țări, constituie nucleul strategiilor biopolitice și geopolitice practicate de acestea. (Makarychev și Yatsyk 2017) Legătura biopolitică-rasă-război servește ca o platformă expansiune, securitatea fiind definită în termeni biopolitici. (Debrix și Barder 2013, 59–60)

Conform lui (Makarychev și Yatsyk 2017), fuziunea strategiilor biopolitice și geopolitice a devenit posibilă pe baza conceptului general de suveranitate care se extinde dincolo de definițiile legale și necesită fundamentare atât geopolitică, cât și biopolitică. Combinația de instrumente geopolitice și biopolitice redefinește granițele fostelor imperii, granițele biopolitice câștigând mai multă importanță.

Bibliografie

Agamben, Giorgio. 2020a. „Biosicurezza". Quodlibet. 2020. https://www.quodlibet.it/giorgio-agamben-biosicurezza.

———. 2020b. „La medicina come religione". Quodlibet. 2020. https://www.quodlibet.it/giorgio-agamben-la-medicina-come-religione.

———. 2020c. „L'invenzione di un'epidemia". Quodlibet. 2020. https://www.quodlibet.it/giorgio-agamben-l-invenzione-di-un-epidemia.

———. 2020d. „The State of Exception Provoked by an Unmotivated Emergency". Positions Politics. 26 februarie 2020. http://positionspolitics.org/giorgio-agamben-the-state-of-exception-provoked-by-an-unmotivated-emergency/.

Ágh, Attila. 2010. „Regionalisation as a Driving Force of EU Widening: Recovering from the EU 'Carrot Crisis' in the 'East'". *Europe-Asia Studies* 62 (8): 1239–66. https://doi.org/10.1080/09668136.2010.504382.

Artman, Vincent M. 2013. „Documenting Territory: Passportisation, Territory, and Exception in Abkhazia and South Ossetia". *Geopolitics* 18 (3): 682–704. https://doi.org/10.1080/14650045.2013.769963.

Banta, Benjamin. 2013. „Analysing Discourse as a Causal Mechanism". *European Journal of International Relations* 19 (2): 379–402. https://doi.org/10.1177/1354066111428970.

Cassidy, John. 2020. „The Good, The Bad, and the Ugly in the Two-Trillion-Dollar Stimulus". The New Yorker. 2020. https://www.newyorker.com/news/our-columnists/the-good-the-bad-and-the-ugly-in-the-two-trillion-dollar-stimulus.

Dean, D. Alan. 2020. „New Reflections (Giorgio Agamben)". Medium. 13 mai 2020. https://medium.com/@ddean3000/new-reflections-giorgio-agamben-c5534e192a5e.

Debrix, Francois, și Alexander D. Barder. 2013. *Beyond Biopolitics: Theory, Violence, and Horror in World Politics*. Routledge.

Dillon, Michael, și Luis Lobo-Guerrero. 2008. „Biopolitics of Security in the 21st Century: An Introduction". *Review of International Studies* 34 (2): 265–92. https://www.jstor.org/stable/40212521.

Esposito, Roberto. 2020. „Curati a oltranza". *Antinomie* (blog). 28 februarie 2020. https://antinomie.it/index.php/2020/02/28/curati-a-oltranza/.

Flahault, Antoine, Didier Wernli, Patrick Zylberman, și Marcel Tanner. 2016. „From global health security to global health solidarity, security and sustainability”. *Bulletin of the World Health Organization* 94 (decembrie): 863–863. https://doi.org/10.2471/BLT.16.171488.

Foucault, Michel. 1990. *The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction*. Reissue Edition. New York: Vintage.

———. 2003. *„Society Must Be Defended”: Lectures at the Collège de France, 1975-1976*. Traducere de David Macey. First Edition. New York: Picador.

Foucault, Michel, François Ewald, Alessandro Fontana, și Arnold I. Davidson. 2009. *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France 1977--1978*. Ediție de Michel Senellart. Traducere de Graham Burchell. First Edition. New York, NY: Picador.

Gazeta.ru. 2015. „Путин: в Крыму нам не оставили выбора”. Газета.Ru. 2015. https://www.gazeta.ru/politics/news/2015/03/15/n_7013921.shtml.

Glaziev, Sergey. 2013. „Такие разные интеграции”. *Россия в глобальной политике* (blog). 2013. https://globalaffairs.ru/articles/takie-raznye-integraczii/.

Jørgensen, Knud Erik. 2015. „Discursively (de-)constructing European foreign policy: Theoretical and methodological challenges”. *Cooperation and Conflict* 50 (4): 492–509. https://www.jstor.org/stable/45084305.

Kelly, M. G. E. 2010. „International Biopolitics: Foucault, Globalisation and Imperialism”. *Theoria* 57 (123): 1–26. https://www.academia.edu/258508/International_Biopolitics_Foucault_Globalisation_and_Imperialism.

Kotsko, ~ Adam. 2020a. „Giorgio Agamben: “Clarifications””. *An Und Für Sich* (blog). 17 martie 2020. https://itself.blog/2020/03/17/giorgio-agamben-clarifications/.

———. 2020b. „Giorgio Agamben: A Question”. *An Und Für Sich* (blog). 15 aprilie 2020. https://itself.blog/2020/04/15/giorgio-agamben-a-question/.

Lemke, Thomas, Monica Casper, și Lisa Jean Moore. 2011. *Biopolitics: An Advanced Introduction*. 1st Edition. New York: NYU Press.

Liesen, Laurette T., și Mary Barbara Walsh. 2011. „The Competing Meanings of “Biopolitics” in Political Science: Biological and Postmodern Approaches to Politics”. *Politics and the Life Sciences* 31 (1–2): 2–15. https://doi.org/10.2990/31_1-2_2.

Lorenzini, Daniele. 2020. „Biopolitics in the Time of Coronavirus”. *In the Moment* (blog). 2 aprilie 2020. https://critinq.wordpress.com/2020/04/02/biopolitics-in-the-time-of-coronavirus/.

Makarychev, Andrey, și Alexandra Yatsyk. 2017. „Biopower and Geopolitics as Russia’s Neighborhood Strategies: Reconnecting People or Reaggregating Lands?” *Nationalities Papers* 45 (1): 25–40. https://doi.org/10.1080/00905992.2016.1248385.

Mohan, Shaj. 2020. „What Carries Us On”. Positions Politics. 22 martie 2020. http://positionspolitics.org/shaj-mohan-what-carries-us-on/.

Mohan, Shaj, Divya Dwivedi, și Jean-Luc Nancy. 2018. *Gandhi and Philosophy: On Theological Anti-Politics*. London, UK: Bloomsbury Academic.

Morozova, Natalia. 2009. „Geopolitics, Eurasianism and Russian Foreign Policy Under Putin”. *Geopolitics* 14 (4): 667–86. https://doi.org/10.1080/14650040903141349.

Nancy, Jean-Luc. 2020. „Excepción viral”. Ficción de la razón. 28 februarie 2020. https://ficciondelarazon.org/2020/02/28/jean-luc-nancy-excepcion-viral/.

Pellam, John L. 2015. *The Encyclopedia Intelligentsia: A Compendium of Great Thinkers and Bright Minds of the 21st Century*. Bibliotheque: World Wide International Publishers.

Peters, Michael A. 2020. „Philosophy and Pandemic in the Postdigital Era: Foucault, Agamben, Žižek”. *Postdigital Science and Education*, aprilie, 1–6. https://doi.org/10.1007/s42438-020-00117-4.

Policante, Amedeo. 2010. „War against Biopower - Timely Reflections on an Historicist Foucault”. *Theory & Event* 13 (1). https://doi.org/10.1353/tae.0.0123.

Rajaram, Prem Kumar. 2004. „Disruptive Writing and a Critique of Territoriality”. *Review of International Studies* 30 (2): 201–28. https://www.jstor.org/stable/20097910.

Rosenow, Doerthe. 2009. „Decentring Global Power: The Merits of a Foucauldian Approach to International Relations”. *Global Society* 23 (4): 497–517. https://doi.org/10.1080/13600820903198891.

Said, Edward W. 1979. *Orientalism*. New York: Vintage Books.

Schirato, Tony, Geoff Danaher, și Jen Webb. 2012. *Understanding Foucault: A Critical Introduction*. Allen & Unwin. https://researchprofiles.canberra.edu.au/en/publications/understanding-foucault-a-critical-introduction.

Singer, Brian C.J., și Lorna Weir. 2006. „Politics and Sovereign Power: Considerations on Foucault”. *European Journal of Social Theory* 9 (4): 443–65. https://doi.org/10.1177/1368431006073013.

Sotiris, Panagiotis. 2020. „Against Agamben: Is a Democratic Biopolitics Possible?” Viewpoint Magazine. 20 martie 2020. https://www.viewpointmag.com/2020/03/20/against-agamben-democratic-biopolitics/.

Tolba, Mostafa Kamal. 2001. *Our Fragile World : Challenges and Opportunities for Sustainable Development Vol. 1*. Eolss Publishers Co.,. http://digitallibrary.un.org/record/460370.

Vaughan-Williams, Nick. 2009. *Border Politics: The Limits of Sovereign Power*. Edinburgh University Press.

Žižek, Slavoj. 2020. „Monitor and Punish? Yes, Please!” *The Philosophical Salon* (blog). 16 martie 2020. https://thephilosophicalsalon.com/monitor-and-punish-yes-please/.

O extindere a lucrării: Sfetcu, Nicolae, "*Biopolitica în pandemia COVID-19*", Telework (8 octombrie 2020), DOI: 10.13140/RG.2.2.13265.56161, URL = https://www.telework.ro/ro/biopolitica-in-pandemia-covid-19/